

УДК 378.22.014.25(410):81'243

ОЛЬГА ПАЛЕХА

(Полтава)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Розглянуто основні кроки уряду Великої Британії щодо регулювання процесу підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Проаналізовано вплив загальноєвропейських інтеграційних процесів на становлення системи підготовки вчителів іноземної мови всередині країни.

Ключові слова: *державна політика, державна освітня політика, майбутні учителі іноземної мови, інтеграційні процеси, самостійна позааудиторна робота.*

На сучасному етапі основним стратегічним завданням розвитку вищої педагогічної освіти України є її інтеграція до європейської освітньої системи в умовах приєднання до Болонського процесу. З метою запобігання можливих труднощів і враховуючи перспективи прогресивного процесу створення єдиної зони європейської вищої освіти, урядовими структурами України розробляються і впроваджуються різноманітні стратегічні документи, спрямовані на узгодження та поєднання національних компонентів вищої освіти з вимогами Болонської декларації. З огляду на це, ми вважаємо

доцільним і необхідним звернутися до досвіду Великої Британії у цій галузі, оскільки уряд країни завжди активно займався вирішенням проблем, пов'язаних із підготовкою майбутніх учителів іноземної мови.

Проблема підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах Великої Британії була та є в колі наукових інтересів українських науковців. Важливі питання структури педагогічної освіти Великої Британії, тенденцій її розвитку, шляхів реформування, змісту, методів і форм організації навчання майбутніх учителів у британських вищих навчальних закладах висвітлені у дослідженнях В. М. Базуріної, І. П. Задорожної, Ю. В. Кіщенко, О. А. Кузнецової, А. В. Парінова, Л. П. Пуховської, Н. П. Яцишин та ін.

Незважаючи на чималу кількість наукових доробків із проблем підготовки майбутніх вчителів у Великій Британії, питання державної освітньої політики щодо регулювання підготовки майбутніх учителів іноземної мови залишається недослідженим.

Метою статті є аналіз основних кроків владних структур Великої Британії щодо регулювання процесу підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах і використання їхніх прогресивних напрацювань в Україні відповідно до умов розвитку її системи вищої педагогічної освіти.

Термін «державна політика у сфері освіти» або «державна освітня політика» почав використовуватися в науковій літературі 60-70 років XX століття, коли провідні світові держави почали розглядати роль освіти як найважливішого фактору економічного розвитку та соціального прогресу, а освіту як сферу, що потребує особливої уваги на загальнодержавному рівні. Ці роки характеризуються «інформаційним вибухом», бурхливим розвитком природничих і фізико-математичних наук.

Освітня політика – це, передусім, політика, що забезпечує розвиток і функціонування системи освіти. Вона спрямована на забезпечення суспільства знаннями, необхідними для суспільного розвитку [2, с. 20]. Освітня політика встановлює пріоритетні напрями для фінансування, управління, планування і контролю системи освіти. Отже, освітня державна політика, як сформульована й оголошена програма дій щодо модернізації системи освіти, є визначальним інструментом впливу держави на цю галузь.

Розглянемо основні кроки владних структур Великої Британії щодо реформування системи підготовки вчителів іноземної мови. Значний вплив на професійну підготовку майбутніх учителів іноземної мови у Великій Британії здійснюють загальноєвропейські інтеграційні процеси. Ця країна є повноцінним членом європейського товариства, має тісні політичні, економічні, культурні та освітні зв'язки з країнами Європи. Уряд Великої Британії активно співпрацює з урядами різних європейських країн у контексті їх спільної роботи в Раді Європи та Парламентській Асамблеї.

Однією з причин, яка викликала необхідність прийняття низки важливих документів у галузі педагогічної освіти всередині країни, можна назвати загальноєвропейські інтеграційні процеси, створення єдиного європейського економічного, фінансового і, безумовно, освітнього простору. Концепція функціонування європейської освіти у межах єдиного освітнього простору була сформульована у спеціальних резолюціях, прийнятих у 1988 році Радою Європейського Співробітництва та у 1989 році Парламентською Асамблеєю Ради Європи. Формулювання цієї концепції стало необхідним, оскільки педагогічна освіта в європейських країнах, у тому числі й у Великій Британії, потребувала кардинальних змін зокрема: оновлення всіх ланок національних освітніх систем; модернізації змісту та методів професійної підготовки вчителів; розвитку нових форм зв'язку між вищими педагогічними навчальними закладами та школами; посилення взаємодії між національними системами професійної підготовки педагогічних кадрів [7, с. 129].

На сучасному етапі формування єдиного європейського простору важливою ознакою професійної підготовки майбутнього вчителя є підвищення рівня володіння іноземними мовами, зміна підходів до їх навчання та підготовки відповідних педагогічних кадрів, які б забезпечували ефективне навчання іноземних мов.

Рада Європи доклала і докладає значних зусиль для оптимізації ситуації з вивчення іноземних мов. Так у 1995 році був виданий документ «Біла книга» (неофіційна назва парламентських документів) «Вивчення та навчання – назустріч суспільству, яке вчиться». У ньому йдеться про необхідність створення оптимальних умов для володіння кожним громадянином Європейського Союзу іноземними мовами. З метою реалізації висунутих у документі пропозицій, була розгорнута європейська освітня програма СОКРАТ, яка і починає реалізовуватися у 1995 році, розробляються програми ГРЮНДТВІГ (освіта дорослих), ЕРАЗМУС (вища освіта), КОМЕНІУС (шкільна освіта), ЛІНГВА (навчання та вивчення мов.). У документі зазначається, що по закінченню базової підготовки випускник повинен володіти двома іноземними мовами [1, с. 41].

Оскільки Рада Європи не стояла осторонь проблеми навчання іноземних мов, у 1994 році у м. Грац (Австрія) був заснований Європейський центр сучасних мов. На 2007 р. цей центр налічує 33 країни-члени, у тому числі й Велику Британію. Саме на базі Центру здійснюється розробка головних стратегій навчання іноземним мовам і підготовки вчительських кадрів, проводяться зустрічі, конференції провідних фахівців педагогічної галузі. Основними питаннями, пов'язаними з підготовкою майбутніх учителів іноземної мови, які розробляються у рамках роботи центру, є питання ролі теорії у педагогічній освіті, підготовки вчителів для початкових класів, введення Європейського мовного портфелю та здатності вчителів до його використання тощо.

У 2002 році в головній доповіді європейської комісії Директорату з питань освіти і культури «Підготовка учителів іноземної мови: розвиток в Європі» підсумовувалися й оцінювалися політика, тенденції, інновації і пілотні проекти за попередні п'ять років у галузі базової підготовки вчителів іноземної мови в Європі. У цьому документі окреслювалися різні аспекти обговорюваної проблеми, зокрема: підготовка вчителів відповідно до потреб певної групи тих, хто вивчає іноземну мову (початкова школа, основна школа, професійна освіта, освіта дорослих); використання дистанційних форм навчання, а також активне залучення самостійної позааудиторної роботи у систему підготовки майбутніх учителів іноземної мови; використання системи наставництва шкільних учителів над майбутніми учителями; європеїзація програм підготовки учителів іноземної мови (структурована взаємодія з іншими країнами і використання навчальних планів і програм підготовки транснаціонального характеру); розвиток практичних мовленнєвих навичок учителів іноземної мови; підготовка професорсько-викладацького складу [8, с. 4].

У фінальній доповіді європейської комісії Директорату з питань освіти і культури (2004 р.) «Європейський профіль для підготовки вчителів іноземної мови – система рекомендацій» містяться пояснення, уточнення, практичні рекомендації, очікувані навчальні результати у галузі знань, умінь, стратегії для виконання та використання щодо самостійної роботи при підготовці майбутніх учителів іноземної мови, зокрема, акцентується увага на тому, що: знання самостійної стратегії навчання дозволяє майбутньому учителю у подальшому ставити завдання перед учнями, які сприяють покращанню їх мовленнєвої компетенції поза аудиторією без безпосереднього контролю з боку вчителя; самостійна робота сприяє практиці безперервної мовної освіти; новітнє начальне середовище (віртуальні засоби навчання, мовні центри, сучасні підручники, навчальні матеріали) відіграє важливу роль у процесі виконання самостійної роботи; виконання самостійної позааудиторної роботи з іноземної мови дозволяє розвинути мовленнєву компетенцію майбутнього учителя іноземної мови і дозволяє передавати уміння своїм учням [6, с. 21].

Важливою проблемою для уряду Великої Британії завжди залишалось забезпечення єдиної державної політики у галузі підготовки майбутніх учителів іноземної мови. У різні хронологічні періоди становлення та розвитку англійського суспільства питання змісту, форм і методів підготовки вчительських кадрів були тісно пов'язані з його потребами й вимогами.

Професія вчителя іноземної мови не користувалася великою популярністю у Великій Британії, що було зумовлено домінуванням у Європі і світі англійської мови. 38 % населення Євросоюзу стверджують, що мають достатній рівень володіння англійською мовою, щоб здійснювати ефективну комунікацію. У 19 країнах Європи англійська мова є найбільш вживаною після рідної. Крім того, 68 % європейців вважають англійську мову найкориснішою іноземною мовою, яку варто вивчати. Відповідно, населення Великої Британії демонструвало недостатній рівень володіння іноземними мовами. За результатами дослідження 2005 року 62 % жителів країни не володіли жодною іноземною мовою, 38 % знають одну іноземну мову, 18 % і 6 % відповідно можуть спілкуватися двома і трьома іноземними мовами [5, с. 17].

В останнє десятиріччя в Євросоюзі спостерігається зростання ролі французької, німецької, італійської та іспанської мов, що спонукає британців активно їх вивчати. А відтак, це спричинило необхідність для уряду звернути увагу на цю проблему і прийняти певні кроки щодо підвищення рівня володіння іноземними мовами у Великій Британії і відповідно підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

У першій половині ХХ століття для вчителів іноземної мови у Великій Британії педагогічна кваліфікація не була обов'язковою для успішної педагогічної діяльності. Вважалось, що наявність глибоких знань із іноземної мови, особистий досвід із її вивчення, настанови і поради більш досвідчених учителів є достатніми передумовами ефективного викладацької роботи. Такому стану речей сприяли об'єктивні передумови. По-перше, іноземна мова не була обов'язковою навчальною дисципліною, а входила до варіативної частини навчальних планів більшості середніх шкіл. По-друге, навчання іноземної мови проводилось протягом досить обмеженого періоду шкільного навчання дитини (переважно з 11 до 14 років) [3, с. 158].

Лише у 1969 році професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови стала обов'язковою. Це положення було законодавчо закріплене у Циркулярі 18/69 Міністерства освіти і науки Великої Британії. Така постановка питання була обумовлена необхідністю підготовки студентів до навчання з використанням методів і форм, слушних у навчанні учнів різних рівнів здібностей; розвитком нових технічних засобів, їх активним застосування у навчанні мов; новими даними теоретичних досліджень із проблем навчання і вивчення мов [3, с. 161].

У 1988 році урядом консерваторів був прийнятий надзвичайно важливий та долеосний документ для всієї системи середньої освіти Великої Британії – Акт про реформування освіти (The Educational Reform Act). З оприлюдненням цього документу розпочалася масштабна реформа у сфері шкільної освіти. На думку видатного педагога та колишнього директора Вестмінстерської школи Джона Рея, це була найважливіша шкільна реформа з 1870 року, коли держава взяла на себе відповідальність контролювати освіту в країні [1, с. 57].

Згодом урядом був прийнятий «Національний навчальний план» (The National Curriculum) (1988), де наголошувалося на необхідності покращення рівня освіти в країні, був представлений перелік обов'язкових для вивчення у школі дисциплін. Згідно з основними положеннями, що були викладені у документі, іноземна мова стає обов'язковою у середній школі. [1, с. 58].

Наприкінці 80-х років ХХ століття Міністерство освіти та науки Великої Британії видає ряд документів, які поклали початок сучасного реформування педагогічної освіти в країні: циркуляр «Про умови здобуття вищої освіти» (The Education (Teachers) Regulation 1989. Circular 18/89), «Базова підготовка вчителя: затвердження програм» (Initial Teacher Training: Approval of Courses. Circular 24/89.). Згодом у липні 1992 року з'являється циркуляр 9/92 «Базова підготовка вчителя: друга фаза» (Initial Teacher Training (Second Phase)), де представлений перспективний план заходів розвитку педагогічної освіти в країні [1, с. 75].

Проведений нами аналіз системи підготовки майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах Великої Британії, дозволив нам констатувати значущість

самостійної позааудиторної роботи студентів як одного з провідних резервів підвищення ефективності їхньої підготовки. В урядових документах чітко не зафіксована частка самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів іноземної мови. Проте існує рекомендація для вищих навчальних закладів, яка передбачає самостійну роботу студентів не менше, ніж 50 % навчального навантаження. Так, у доповіді 1979 року «Розвиток курсу підготовки бакалаврів педагогіки» Інспекторату Її Величності зазначається, що аналіз навчального навантаження різних вищих навчальних закладів Великої Британії дозволяє стверджувати, що підготовка вчителів охоплює від 360 до 600 годин на рік аудиторного навантаження, а самостійна позааудиторна робота складає 50 % загального навчального навантаження. Але в документі підкреслюється, що фактично опрацювання списку літератури для читання і виконання завдань для самостійної роботи вимагають від студентів працювати значно більше ніж мінімум спланованих для самостійної позааудиторної роботи годин [4, с. 14].

У 1997 році у «Доповіді Дерінга» (The Dearing Report) наголошується на тому, що одним із головних і принципових питань університетської освіти є формування самостійності у студентів. У доповіді наголошується на важливості організації самостійної позааудиторної роботи, яка допомагає майбутнім спеціалістам навчитися вмотивувати себе на самоосвіту в подальшій професійній діяльності та розкриває закономірності її ефективного планування [4, с. 15].

Починаючи з 2002 року і до сьогодні уряд країни приділяє значну увагу проблематиці викладання іноземної мови у початковій школі і відповідно підготовці висококваліфікованих учителів іноземної мови саме для цієї ланки освіти.

Отже, можна зробити висновок, що одним із шляхів реалізації державної політики Великої Британії у галузі педагогічної освіти є активне членство країни у загальноєвропейських інтеграційних освітніх процесах. Активна співпраця дала можливість ураховувати прогресивний досвід країн Європи з питань підготовки для шкіл висококваліфікованих учителів іноземної мови.

Також можна констатувати, що система вищої освіти Великої Британії змінюється і реформується. Уряд країни постійно переймається проблемою вивчення іноземної мови у школі. Підкреслюється значущість підготовки висококваліфікованих учителів іноземної мови для початкової й основної школи та важливість позааудиторної самостійної роботи у процесі становлення майбутнього фахівця, оскільки вона є важливою складовою становлення спеціалістів у єдності теоретичної і практичної, психологопедагогічної й фахово-предметної підготовки.

А від так, використання позитивних здобутків ведення урядом Великої Британії державної політики регулювання процесу підготовки майбутніх учителів іноземної мови є важливим засобом реалізації євроінтеграційних прагнень України:

1) напрацювання освітянської політики уряду Великої Британії можуть бути використані і враховані при укладанні різноманітних державних документів в Україні.

2) запозичення зарубіжного позитивного досвіду та його адаптування до культурно-історичних традицій, соціально-економічних і політичних умов становлення та розвитку незалежної України може стати основою для подальшого вирішення проблем, пов'язаних із підготовкою майбутніх учителів іноземної мови.

Подальше дослідження буде спрямоване на детальний розгляд основних зусиль владних структур країни щодо навчання іноземної мови у початковій школі й підготовки учителів іноземної мови для дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базуріна В. М. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови у Великій Британії : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Валентина Миколаївна Базуріна. – Житомир, 2006. – 233 с.
2. Журавський В. С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти / В. С. Журавський // Правова держава: щорічник наукових праць. – К., 2003. – Вип. 14. – С. 20-30.

3. Кузнєцова О. А. Розвиток мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини ХХ ст.: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / О. А. Кузнєцова. – Х., 2002. – 494 с.
4. Crome K. What is Autonomous Learning? / K. Crome, R. Farrar, P. O'Conner // Discourse. – 2008. – № 1. – P. 11-16.
5. Europeans and their languages. Special Eurobarometer. – Eurobarometer, 2006. – 176 p.
6. European Profile for Language teacher education. – A frame of reference. Final Report. 2004. – 124 p.
7. Resolution on Education and Media and the New Technology / Council of Europe. Standing Conference of European Ministers of Education, Sixteenth Session, Istanbul, 11 and 12 October 1989. – Strasbourg. – 340 p.
8. The training of teachers of a foreign language: Development in Europe. Main Report. – 2002. – 90 p.

ОЛЬГА ПАЛЕХА

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОЦЕССА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Рассмотрены основные шаги правительства Великобритании относительно регулирования процесса подготовки будущих учителей иностранного языка. Проанализировано влияние общеевропейских интеграционных процессов на становление системы подготовки учителей иностранного языка внутри страны.

Ключевые слова: государственная политика, государственная образовательная политика, будущие учителя иностранного языка, интеграционные процессы, самостоятельная внеаудиторная работа.

ОЛНА ПАЛЕНА

STATE POLICY OF REGULATION OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' TRAINING IN GREAT BRITAIN

Main steps of British government concerning regulation of future foreign language teachers' training process are considered. Influence of general European integration processes on establishing of foreign language teachers' training system in the country is analyzed.

Keywords: state policy, state educational policy, future foreign language teachers, integration processes, independent learning.

Одержано 20.09.2012, рекомендовано до друку 2.11.2012.